

2024-07-25
U2021/03432 (delvis)
U2023/02898 (delvis)
U2024/01858

Utbildningsdepartementet

Vetenskapsrådet
Box 1035
101 38 Stockholm

Uppdrag till Vetenskapsrådet att lämna förslag om samordning och organisatorisk förändring av e-infrastruktur för forskning

Regeringens beslut

Regeringen ger Vetenskapsrådet i uppdrag att lämna förslag om hur svensk e-infrastruktur för forskning kan utvecklas genom samordning och organisatorisk förändring.

Vetenskapsrådet ska

- kartlägga och redovisa behoven av samordning och organisatorisk förändring av den svenska e-infrastrukturen för forskning,
- lämna förslag om hur Vetenskapsrådet genom samordning kan stärka och främja nyttan av den svenska e-infrastrukturen för forskning,
- lämna förslag om hur organisatorisk förändring kan stärka och främja nyttan av den svenska e-infrastrukturen för forskning,
- lämna förslag om hur Vetenskapsrådet kan bidra till ett ökat nyttjande av forskningsdata som följer de s.k. FAIR-principerna, dvs. att forskningsdata ska vara sökbara, tillgängliga, interoperabla och återanvändningsbara,
- lämna förslag om vilka ytterligare uppgifter inom området e-infrastruktur för forskning som Vetenskapsrådet bör ansvara för, och
- analysera förslagets ekonomiska, verksamhetsmässiga och personella konsekvenser och identifiera eventuella behov av författningsändringar.

Inom ramen för uppdraget ska Vetenskapsrådet beakta andra relevanta initiativ och omvärldsfaktorer såsom implementeringen av den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen samt det europeiska hälsodataområdet (EHDS).

Vetenskapsrådet ska när uppdraget utförs föra en dialog med universitet och högskolor. Vidare ska Vetenskapsrådet inhämta synpunkter från Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Statens energimyndighet, Rymdstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Kungl. biblioteket, Socialstyrelsen, Riksarkivet, E-hälsomyndigheten, Riksantikvarieämbetet, Myndigheten för digital förvaltning (Digg), Forsvarsmakten, Totalförsvarets forskningsinstitut, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Universitets- och högskolerådet, Sveriges Kommuner och Regioner, svenska e-infrastrukturer, privata forskningsfinansiärer, forskningsstiftelser, forskningsinstitut, vetenskapliga akademier, näringslivsföreträdare samt andra berörda aktörer inklusive internationella sådana.

Vetenskapsrådet ska löpande informera Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Vetenskapsrådet ska senast den 15 juni 2025 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 7 maj 2020 om direktiv till en särskild utredare att lämna förslag om utveckling av organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur på nationell nivå (dir. 2020:52). I uppdraget ingick att föreslå en nationell organisation för e-infrastruktur för forskning. Regeringen framhöll i direktiven att dagens forskning blir alltmer datadriven, vilket ökar behoven av lagring, överföring, beräkning och analys av data. Vidare betonades att övergången till ett system med öppen vetenskap är beroende av e-infrastruktur. I direktiven nämner regeringen ett antal e-infrastrukturer som är viktiga för svensk forskning.

Utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur presenterade sina förslag i betänkandet Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur (SOU 2021:65). Utredningen föreslog

bl.a. att ett antal befintliga e-infrastrukturer bör samlas i en gemensam organisation som bedrivs i myndighetsform, antingen som en ny myndighet eller som del av en ny myndighet för forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 22 juni 2022 om direktiv för en utredare att se över den statliga organisationen för extern forsknings- och innovationsfinansiering, dvs. de myndigheter som har till uppgift att finansiera forskning eller innovation (dir. 2022:85). I uppdraget ingick att föreslå hur e-infrastruktur för forskningsändamål ska kunna samordnas i myndighetsorganisationen för extern statlig forsknings- och innovationsfinansiering.

Forskningsfinansieringsutredningen presenterade sina förslag i betänkandet Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59) och föreslog bl.a. att en ny myndighet med benämningen Vetenskapsmyndigheten ska inrättas. Inom Vetenskapsmyndigheten ska det enligt utredningen finnas ett särskilt råd med ansvar för ett antal befintliga svenska e-infrastrukturer. Rådets arbetsuppgifter och ansvarsområden ska även omfatta finansiering av e-infrastruktur, register för forskningsändamål, öppen tillgång till forskningsdata, policyer och strategier samt rättsliga aspekter gällande forskningsdata. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Skälen för regeringens beslut

E-infrastruktur för forskning är av avgörande betydelse för Sveriges förmåga att vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. De ökade behoven av resurser för lagring, överföring, beräkning och analys av data omfattar alla forskningsområden och discipliner. Övergången till öppen vetenskap och nya tillämpningar som artificiell intelligens (AI) är av stor betydelse i sammanhanget. Forskningens e-infrastruktur har behandlats av både Utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur och Forskningsfinansieringsutredningen.

Som framkommer i nämnda utredningar kännetecknas organiseringen av svensk e-infrastruktur för forskning av fragmentisering. Ansvaret är uppdelat på många organisationer med olika huvudmän, vilket leder till bristande

samordning och avsaknad av nationellt strategiarbete. Risken är att svenska forskare får sämre tillgång till e-infrastrukturer än forskare i andra länder. Bristen på samordning riskerar att leda till högre kostnader och säkerhetsmässiga utmaningar. Det finns också potential att förbättra delningen och användningen av forskningsdata. Dessutom innebär det ökade internationella samarbetet inom området e-infrastruktur ett stort behov av nationell koordinering.

E-infrastrukturer för forskning är av stor betydelse för näringslivets produktivitet och konkurrenskraft. Exempelvis ger tillgång till superdatorer möjlighet till analyser av mycket stora datamängder som kan bidra till innovation och nyttiggörande. Därtill är det viktigt att näringslivet kan ta till vara de möjligheter som skapas genom artificiell intelligens (AI). En robust e-infrastruktur är en förutsättning för att kunna driva AI-tillämpningar effektivt och i samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Den bidrar även till att attrahera utländska investeringar och internationella talanger inom it och digitala områden som söker sig till platser med spetskompetens och avancerade digitala miljöer.

Även inom den högre utbildningen finns behov av en ändamålsenlig och samordnad e-infrastruktur. Exempelvis kan det finnas samordningsvinster vad gäller tjänster och system. Samtidigt finns ett stort behov av informationssäkerhetsarbete då den nuvarande geopolitiska situationen för med sig ökade cyberhot. Därtill bedrivs ett europeiskt och internationellt arbete som ställer nya krav på e-infrastruktur och där nationell koordinering kan stärka svenska intressen.

Regeringen anser att det finns betydande behov av att utveckla samordningen och organisationen av den nationella e-infrastrukturen för forskning. Enligt regeringens bedömning är en sådan utveckling möjlig utan den omfattande reform som det innebär att bilda en ny myndighet för ändamålet. En ytterligare myndighet inom forskningsområdet skulle dessutom skapa nya behov av samordning med befintliga forskningsfinansiärer. Vidare finns det fördelar med att e-infrastruktur för forskning hanteras tillsammans med annan forskningsinfrastruktur.

Vetenskapsrådet finansierar grundforskning av högsta kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. I samverkan med andra forskningsfinansiärer och forskningsutförare har myndigheten ansvar för den långsiktiga planeringen

av forskningens infrastruktur. Vetenskapsrådet fördelar medel till forskningens infrastruktur och internationella åtaganden. Inom området e-infrastruktur för forskning har myndigheten ansvar för Svenska universitetsdatanätverket (Sunet), samordning av öppen tillgång till forskningsdata, svenskt engagemang i det europeiska öppna forskningsmolnet (EOSC) samt för att underlätta registerforskning. Därför bör ett uppdrag om att lämna förslag om samordning och organisatorisk förändring av svensk e-infrastruktur för forskning ges till Vetenskapsrådet.

På regeringens vägnar

Mats Persson

Carl Hogstedt

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Försvarsdepartementet/MF EMF, MF EM

Socialdepartementet/SAM BEM, SL DLG

Finansdepartementet/BA, OFA ESA, OFA DOF, OFA SFÖ, IEA SI

Klimat- och näringslivsdepartementet/CKS SM, E HIE, NIM G1

Kulturdepartementet/SNA, KKM

Chalmers Tekniska Högskola AB

E-hälsomyndigheten

Ekonomistyrningsverket

Forskningsrådet för hälsa arbetsliv och välfärd

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Försvarsmakten

Kungl. biblioteket

Myndigheten för digital förvaltning

Riksantikvarieämbetet

Riksarkivet

Rymdstyrelsen

Socialstyrelsen

Statens energimyndighet

Statliga universitet och högskolor

Statskontoret

Statistiska centralbyrån

Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Totalförsvarets forskningsinstitut

Universitets- och högskolerådet

Verket för innovationssystem

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges universitets- och högskoleförbund